

імпліцитних правових концепцій громадян.

Список виристаних джерел

1. **Архипов В. В.** Лон Фуллер о соотношении права и морали / В. В. Архипов // Правоведение. – 2004. – № 6. – С. 145 – 152.
2. **Банистер Д.** Новый метод исследования личности / Д. Банистер, Ф. Франселя. – М. : Прогресс, 1987. – 236 с.
3. **Дольник В. Р.** Непослушное дитя биосфери. Беседы о поведении человека в компании птиц, зверей и детей. – 4-е изд., доп. / В. Р. Дольник. – СПб. : ЧеRo-на-Неве : Петроглиф, 2004. – 352 с.
4. **Козлихин И. Ю.** Процессуальная концепция права Лона Фуллера / И. Ю. Козлихин // Правоведение. – 1993. – № 2. – С. 53 – 58.
5. **Кормич А. А.** Право и справедливость: співвідношення категорій упрацювальників ХХ століття / А. А. Кормич // Правове життя сучасної України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (16 – 17 трав. 2013 р.). Т. 1 / відп. за вип. В. М. Дрьомін ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – О. : Фенікс, 2013. – С. 95 – 97.
6. **Мартиненко В. М.** Державне управління: шлях до нової парадигми (теорія та методологія) : монографія / В. М. Мартиненко. – Х. : Магістр, 2003. – 220 с.
7. **Фуллер Лон Л.** Мораль права / Лон Л. Фуллер. – К. : Сфера, 1999. – 232 с.

List of references

1. **Arhipov V. V.** Lon Fuller o sootnoshenii prava i morali / V. V. Arhipov // Pravovedenie. – 2004. – № 6. – S. 145 – 152.
2. **Bannister D.** Novyyi metod issledovaniya lichnosti / D. Bannister, F. Fransella. – M. : Progress, 1987. – 236 s.
3. **Dolnik V. R.** Neposlushnoe ditya biosferyi. Besedyi o povedenii cheloveka v kompanii ptits, zverey i detey. – 4-e izd., dop. / V. R. Dolnik. – SPb. : CheRo-na-Neve : Petroglif, 2004. – 352 s.
4. **Kozlihin I. Yu.** Protsessualnaya kontseptsiya prava Lona Fullera / I. Yu. Kozlihin // Pravovedenie. – 1993. – № 2. – S. 53 – 58.
5. **Kormych A. A.** Pravo y spravedlyvist: spivvidnoshennia katehorii upratiakh teoretykiv KhKh stolittia / A. A. Kormych // Pravove zhyytia suchasnoi Ukrayni : materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. (16 – 17 trav. 2013 r.). T. 1 / vidp. za vyp. V. M. Dromin ; Nats. un-t «Odes. yuryd. akad.». – O. : Feniks, 2013. – S. 95 – 97.
6. **Martynenko V. M.** Derzhavne upravlinnia: shliakh do novoi paradyhmy (teoriia ta metodolohiia) : monohrafiia / V. M. Martynenko. – Kh. : Mahistr, 2003. – 220 s.
7. **Fuller Lon L.** Moral prava / Lon L. Fuller. – K. : Sfera, 1999. – 232 s.

Надійшла до редакції 27.07.14

УДК 352.9

Світлана ОНИЩУК

Національна академія державного управління
при Президентові України

РОЛЬ МІЖЦЕРКОВНИХ ВІДНОСИН У ДЕРЖАВОТВОРЧОМУ ПРОЦЕСІ

Розглядається роль міжцерковних відносин у державотворчому процесі України. Виокремлюються основні негативні прояви міжцерковних відносин та основні причини, що історично зумовлюють наявні проблеми в міжцерковних відносинах, притаманних сучасній Україні.

Ключові слова: церква, держава, релігія, державно-церковні відносини, українське духовенство.

Світлана Онищук. Роль межцерковных отношений в процессе государственного строительства

Рассматривается роль межцерковных отношений в процессе государственного строительства Украины. Выделяются основные негативные проявления межцерковных отношений и основные причины, которые исторически обуславливают существующие проблемы в межцерковных отношениях, присущих современной Украине.

Ключевые слова: церковь, государство, религия, государственно-церковные отношения, украинское духовенство.

Svitlana Onischuk. The role of interdenomination relations in the process of state formation

The role of inter-Church relations in the governmental procedure of Ukraine is considered. The main negative aspects of inter-Church relations and the main reasons historically determine the existing problems in Church-state relations in today's Ukraine are distinguished.

Key words: church, state, religion, church-state relations, the ukrainian clergy.

Міжцерковні відносини відіграють значну роль у державотворчому процесі, адже будь-яка церква як автономно діючий соціальний інститут здійснює ряд спільних з державою соціальних функцій. Саме це розуміння сутності церкви як суспільного інституту зумовлює підвищену увагу держави до її діяльності для того, щоб ця діяльність не йшла у розріз зі змістом державних функцій.

У сучасних секуляризованих і постатейтических суспільствах церкви, зважаючи на їх соціальну природу, є активними учасниками суспільно-політичного і громадського життя. Відповідно церкви

можуть як сприяти процесу державного будівництва, будучи партнером держави, інтегруючи і консолідуючи суспільство, сприяючи налагодженню комунікації між різними соціальними групами соціуму, генеруючи суспільну підтримку реалізації національних стратегій, так і негативно впливати, роз'єднуючи суспільство.

Питання про роль міжцерковних відносин у державотворчому процесі досліджують: А. Арістова, М. Бабій, В. Бондаренко, С. Бублик, В. Єленський, М. Закович, С. Здіорук, А. Киридон, О. Кисельов, В. Климов, А. Колодний, І. Онищук, П. Яроцький, С. Сьомін та ін.

Останніми роками проводяться багато міжнародних науково-практических конференцій, на яких розглядаються проблеми свободи совісті та віросповідання, державно-церковних відносин у різних країнах світу, особливо в Україні. Ці заходи свідчать про науковий інтерес та вагомість даної проблематики не лише в нашій країні, а й у світі.

Досі в українській теорії державного управління не створено належної доктринальної бази дослідження ролі міжцерковних відносин у державотворчому процесі, що є одним з негативних факторів на шляху до вдосконалення державної політики у сфері конфесійних відносин.

Мета статті – дослідити роль міжцерковних відносин у державотворчому процесі України.

Зміст, характер, генезис і форми прояву міжконфесійних відносин у конкретній країні або регіоні обумовлює цілий ряд історичних чинників, серед яких особливо значущі такі:

- конфігурація конфесійної структури;
- матеріальна і соціальна база діючих у суспільстві церков і релігійних організацій;
- етноконфесійний склад населення та історично сформована система міжетнічних, міжнаціональних відносин; національна психологія і ментальність;
- особливості історичного походження суб'єктів міжконфесійних відносин, у тому числі фактор їх спорідненості, спільноті історичного коріння (чим більшими є віросповідання, на ґрунті яких сформувалися різні церкви, тим конфліктнішими є відносини між ними, тим більше в них претензій одна до одної щодо «чистоти» віровчення і «правильності» культу – чи не найгострішими є відносини між церквами, що виникли внаслідок розколу колись єдиної конфесії);
- рівень загального благополуччя і стабільності в суспільстві (як правило, у країнах зі стабільно високим рівнем життя населення

міжконфесійні, а отже, і міжцерковні відносини вирізняються толерантністю та тенденцією до інституалізації партнерства на шляху до вирішення соціальних і глобальних проблем);

– правовий статус різних церков у суспільстві, реально діючі, а не задекларовані принципи державно-церковних відносин;

– рівень політизації релігійної сфери, зокрема ступінь поєднання політичних груп, партій, еліт з різними конфесіями, церковними структурами; практика втручання політиків у сферу внутрішньоцерковного життя; процеси конфесійної поляризації партій і політичної диференціації релігійних спільнот; розвиненість інститутів і структур громадянського суспільства;

– стан і вектори розвитку міжнародної ситуації, зовнішні геополітичні впливи; зміна геоконфесійної мапи великих світових регіонів; ескалація міжнаціонального і міжрелігійного напруження; світові глобалізаційні процеси [1, с. 199 – 200].

Під впливом сукупності цих чинників вибудовується конкретний характер міжцерковних відносин. Він може бути толерантним або конфліктогенным, конструктивним чи деструктивним, стабілізуючим чи дестабілізуючим стосовно впливу на суспільство тощо. На жаль, в Україні у новітній період її державотворення міжцерковні відносини залишаються далекими від мирного співіснування і конструктивної взаємодії на партнерських засадах і характеризуються гострою конкуренцією, взаємною недовірою і навіть конфліктами одразу в багатьох вимірах їх взаємодії – на доктринальному, обрядовому, майновому, територіальному, етнічному рівнях. Серед основних негативних проявів міжцерковних відносин українські дослідники виділяють: силові методи захоплення культових будівель, майна, інших приміщень; ігнорування сторонами конфлікту рішень судів, недовіра до правового шляху розв’язання спірних питань; конфесійна заангажованість місцевих органів влади у прийнятті рішень, значущих для міжцерковних відносин; нетолерантні й образливі виступи, висловлювання, публікації представників ряду церков на адресу опонентів з інших конфесій; апеляція церков до державних органів різних рівнів з пропозиціями вжити адміністративні заходи до церков-опонентів тощо [7; 9].

Можна виділити ряд основних причин, що історично зумовлюють наявні проблеми в міжцерковних відносинах, притаманних сучасній Україні, причому деякі з них беруть початок у далекому минулому. По-перше, на сьогоднішній стан міжцерковних відносин, особливо у православ’ї, і досі істотно впливає ліквідація національних особливостей і традицій православної церкви в Україні, що здійснювалася Руською православною

церква протягом синодального періоду (XVIII – початок ХХ ст.). Диктат останньої щодо церковного устрою, управління, літургії, обрядів, просвітництва, церковно-монастирського книгодрукування під приводом уніфікації і боротьби з «латинством» надовго денационалізував, деморалізував значну частину українського духовенства і монашества, породив спадковий тип священиків і монахів, байдужих до національних інтересів, національної культури тощо [9, с. 211]. Як зазначає А. Колодний, українське православ'я поступово позбулося своїх українських особливостей і зрештою стало і, на жаль, зберігається й досі, засобом колонізації українського народу [10, с. 84].

По-друге, стрімке зростання з початку 1990-х рр. чисельності церков і релігійних організацій, які реалізували свій потенціал кількісного зростання за рахунок пострадянського масиву байдужих до релігії, невіруючих, тих, хто вагався між вірою і невір'ям, віруючих інших конфесій [8, с. 66], стало сферою міжцерковного конфлікту інтересів і породило конкурентні відносини між церквами в боротьбі за віруючих. Так, з 1991 р. мережа релігійних організацій збільшилася з 10 810 до 35 116 у 2013 р. [13, с. 39] Якщо порівняти динаміку змін чисельності віруючих тієї чи іншої церкви, яку можна простежити за даними соціологічних досліджень (див. наприклад, [14, с. 37]), то зростання прихильників певних релігійних об'єднань відбувається не лише за рахунок нових адептів, але й унаслідок переходів з інших церков, що є продуктом відкритого або прихованого прозелітузму.

По-третє, унаслідок здійснення в СРСР і УРСР курсу на побудову атеїстичного суспільства, що супроводжувалося, особливо у 20 – 30-ті, 50 – 70-ті рр. ХХ ст., закриттям або знищеннем храмів і монастирів, переслідуванням і обмеженням прав духовенства, входження церков у сучасний період історії України позначилося значним відставанням у забезпеченні їх культовими спорудами, майном, церковною літературою, духовними науковими закладами та іншими «активами». Так, через одну лише проблему забезпечення церков будівлями релігійного призначення на тлі шалених темпів зростання кількості релігійних громад і організацій (див. нижче) в Україні виявилися найгостріші випадки релігійного радикалізму, екстремізму, нетерпимості, нехтування правами інших, які до того ж у ряді регіонів мали чітко означені національну або націоналістичну мотивацію та забарвлення [8, с. 16]. Наприклад, у 1990 р. нарахувалось 1 318 населених пунктів, де відбувалися міжконфесійні конфлікти на майновому ґрунті, у 1991 р. – 997, у 1994 р. – 600 [13, с. 39]. Особливо радикальних форм майновий конфлікт набув між УГКЦ і православними церквами. Відновлення

діяльності УГКЦ у 1989 р. зумовило проблему повернення майна історичному власникові. Оскільки колишні будівлі УГКЦ займали на той час громади УАПЦ та Українського екзархату РПЦ, то навколо них одразу виникли конфліктні ситуації. Протягом 1989 – 1993 рр. відбулось фактичне витіснення УПЦ з території Львівської, Івано-Франківської та Тернопільської областей, супроводжуване іноді насильницькими захопленнями храмів. УПЦ втратила в цих областях близько двох третин громад. Дії УГКЦ та міських властей, які підтримували її, стали одним із головних чинників ускладнення відносин між РКЦ та світовим православ'ям взагалі і між Ватиканом та Московською Патріархією зокрема [17, с. 30 – 31].

По-четверте, у сучасний період ряд історичних українських церков увійшли обтяженими тягарем взаємної недовіри, іх відносини загострилися передусім на побутово-конфесійному рівні. Ідеється насамперед про давні проблемні відносини між УГКЦ і РКЦ, з одного боку, і РПЦ та новопосталими православними церквами в Україні – УПЦ і УПЦ КП – з іншого. Суперечності між православними та римо-католицькими церквами традиційно зумовлені, крім суто догматичних відмінностей, проблемами унії (унаслідок якої свого часу утворилася УГКЦ), прозелітизмом РКЦ, а також питанням канонічних територій. Московський Патріархат (і відповідно УПЦ) вважає Україну канонічною територією православної церкви, а тому дій відновленої УГКЦ (ішлося передусім про майнові претензії «уніатів» до РПЦ, а згодом і до УПЦ КП, що набули особливої гостроти на початку 1990-х рр.) та будь-яка активізація місіонерської діяльності РКЦ розглядалися російською церквою як прозелітизм. Крім того, позиція Московського Патріархату стосовно уніатської церкви завжди випливала й досі випливає із загального сприйняття ним унії як ненормального явища в християнстві та зводиться до вимог визнання Папою неканонічності УГКЦ. З боку ж УГКЦ РПЦ та її екзархат в Україні були звинувачені в участі в русифікації України та переслідуванні Греко-Католицької Церкви радянською владою. Таким чином, майнові претензії УГКЦ до православних церков від самого початку були поєднані з національно-етнічним та історичним чинниками [13, с. 30].

Означені причини неминуче сприяли виникненню цілого комплексу міжконфесійного напруження та міжцерковних конфліктів сьогодення, які «підживлюються» іншими чинниками – політичного, геополітичного та правового характеру. Серед них ключове значення мають такі:

- політизація міжцерковних відносин (втягування церков у політичну боротьбу як її інструменту). В Україні багато проблем міжцерковних відносин набуло відчутного політичного забарвлення.

Утягнення у вирішення церковних питань політичних сил і державної влади, особливо під час виборчих кампаній, нерідко призводить до посилення міжцерковного напруження. Порівняно високий рівень довіри громадян до церков на тлі тотальної недовіри громадян до політичних, державних і суспільних інституцій (владних, партійних, судових, громадських тощо) зумовлює особливу увагу політиків і політтехнологів до релігійних об'єднань, оскільки дотичність будь-якого політичного угруповання до суспільно високорейтингової релігійно-церковної інституції може сприяти (хоч і опосередковано) підвищенню суспільного значення та популярності й самих політичних партій чи блоків [7, с. 273];

– втручання державного (адміністративного) чинника у відносини між церквами, що нерідко зумовлюється як власними політичними проектами керівництва держави щодо поліпшення конфесійної ситуації в Україні, так і позицією самих церков, схильних покладати відповідальність за вирішення окремих проблем міжцерковних відносин на державну владу. У зв'язку з цим можна навести позицію глави УПЦ КП стосовно об'єднавчого процесу українського православ'я, який публічно поклав відповідальність за це на державну владу: «Питання утворення єдиної Помісної Православної Церкви в Україні не є суто церковним. Тому ті державні органи, які несуть відповідальність перед Українською державою за національну безпеку, повинні безпосередньо зайнятися цим питанням» [11, с. 7]. Дійсно, особливого значення ця проблема набула в контексті численних спроб реалізувати проект «національної» церкви в Україні – Єдиної Помісної Православної Церкви. І хоча цьому питанню буде приділено увагу нижче, наразі варто зауважити, що спроби вирішення проблем міжцерковних відносин суто державно-адміністративними важелями, як то було, наприклад, під час візиту константинопольського патріарха Варфоломія I влітку 2008 р., засвідчили свою безрезультатність. Як слушно зауважував з цього приводу колишній глава УГКЦ кардинал Любомир Гузар, зацікавленість держави в об'єднанні церков ще не означає, що вона має бути тим чинником, який повинен на це впливати. Поки ж втручання держави в ці процеси, за словами Л. Гузара, є «перенаголошеним» [2]. Більш того, ініціативи органів влади через незнання ними специфіки взаємовідносин релігійних інституцій на обрядовому, догматичному та інших рівнях нерідко призводять до ухилення сторін від переговорного процесу та декларування окремими церквами своєї непоступливості у вирішенні важливих питань міжцерковних відносин. Типовим прикладом такого адміністративного втручання керівництва держави в церковні справи стали ініційовані колишнім президентом

В. Ющенком міжконфесійні молебні за Україну у Софії Київській на День незалежності. Організатори останніх при цьому не врахували існування церковних правил, що забороняють православним молитися разом із схизматиками та еретиками (а вірючі інших православних церков, католики та протестанти, з ортодоксальної православної позиції, вважаються саме такими);

– наявність ряду неврегульованих питань у нормативно-правових засадах міжцерковних і державно-церковних відносин, що породжують нетolerантні відносини між релігійними інституціями. Як зазначається в доповіді Парламентської Асамблеї Ради Європи (ПАРЄ) щодо виконання Україною обов'язків та зобов'язань, у тому числі Резолюції ПАРЄ №1466 та Рекомендації ПАРЄ №1722 від 5 жовтня 2005 р., законодавству України все ще бракує ефективних правових способів повернення церковного майна. До цього часу таке повернення здійснювалося несистематично. Правова проблема реституції, згідно з висновками ПАРЄ, в основному породжена тим, що релігійні об'єднання не мають права на отримання статусу юридичної особи і, таким чином, не можуть володіти майном [3]. Крім того, проблемними питаннями залишаються: почергове богослужіння (ця норма фактично не виконується), ненадання релігійним об'єднанням землі в постійне користування, нерівні можливості в разі заснування церквами навчальних закладів порівняно з іншими юридичними особами приватного права, недійове правове запобігання політизації релігії тощо;

– не завершений розподіл і перерозподіл культових споруд, церковного майна, земельних ресурсів (під спорудження будівель релігійного призначення) насамперед унаслідок неготовності державних і місцевих органів влади з фінансових і організаційних причин передати решту культових будівель та інше майно, що були відчужені свого часу радянською владою, законним власникам. За даними Державного департаменту у справах національностей та релігій, навіть у 2013 р. найпотужніші традиційні українські церкви ще далекі від забезпечення культовими будівлями настільки, щоб повністю задоволити свої потреби в них: УПЦ була забезпечена на 82,4 %, РКЦ – на 75,6 %, УГКЦ – на 73,3 %. Найгірше забезпечені УПЦ КП (62,6 %) і УАПЦ (57,4 %).

Недостатність будівель релігійного призначення спонукає до досить активного їх спорудження. За станом на 1 січня 2013 р. споруджувалося 2 331 будівля, що належать переважно православним церквам (УПЦ – 1 077 будівель, УПЦ КП – 367, УАПЦ – 78 та УГКЦ – 279) [5]. По-друге, значним чинником міжцерковного напруження в даному контексті залишаються численні факти упередженого, невідповідного чинному законодавству ставлення

місцевих органів влади до церков, особливо в питаннях виділення релігійним об'єднанням земельних ділянок, дозволів на будівництво, передачі культових будівель тощо. Так, в Автономній Республіці Крим з 1995 р. зволікають з вирішенням питання про відведення земельної ділянки для будівництва храму УГКЦ у м. Ялті. Та сама ситуація характерна і для римо-католицьких громад у Криму, де місцеві органи влади відмовляють у виділенні ділянки під будівництво храмів [13]. Натомість протягом 1992 – 2012 рр. УПЦ змогла збудувати там аж 50 культових будівель і ще 37 споруджуються [5].

Конкретним проявом організаційно-діалогових форм міжцерковної взаємодії є діяльність Всеукраїнської Ради церков і релігійних організацій (ВРЦіРО), утвореної в 1996 р. як представницький міжконфесійний консультативно-дорадчий орган. Метою ВРЦіРО є об'єднання зусиль церков і релігійних організацій з координації міжцерковного діалогу, участі в розробці проектів нормативних актів з питань державно-конфесійних відносин, здійснення комплексних заходів добродійного характеру. Рада позиціонує себе як незалежна від органів державної влади та будь-яких політичних партій, рухів, інших громадських формувань організація. На сьогодні до складу ВРЦіРО входять 17 церков і релігійних організацій, що разом утворюють понад 90 % релігійної мережі та всі основні конфесії України. Прикладами вироблення Радою спільної позиції її учасників у межах вирішення актуальних проблем міжцерковних відносин стали: Меморандум християнських конфесій України про несприйняття силових дій у міжконфесійних взаєминах (1997 р.); розробка законопроектів «Про повернення культових будівель релігійним організаціям» (2010 р.), «Про внесення змін до деяких законів України (щодо заборони приватизації, списання і відчуження культових та інших будівель і майна)», «Про внесення змін до деяких законів України (щодо заснування релігійними організаціями навчальних закладів)»; підготовка проекту концепції державно-конфесійних відносин тощо. Зокрема, у Меморандумі християнських конфесій України про несприйняття силових дій у міжконфесійних взаєминах християнські церкви одностайно дійшли згоди щодо своїх зобов'язань: не припиняти використання будь-яких силових дій у вирішенні та врегулюванні міжконфесійних проблем, особливо таких, що стосуються церковного майна; вирішувати всі спріні питання лише шляхом переговорів відповідно до законів держави та по-християнськи, на основі взаємоповаги і терпимості; не звертатися до влади з метою здійснення незаконного тиску на іншу релігійну громаду чи церкву; не допускати висловлювань, особливо в ЗМІ, у дусі ворожнечі, національної і конфесійної нетерпимості,

утримуватися від образливих і зневажливих заяв [11, с. 89].

Отже, дослідивши особливості міжцерковних відносин у сучасній Україні, можна констатувати, що вплив останніх на державотворчий процес має переважно контрастабілізаційний характер. Наявні позитивні тенденції та прояви співробітництва релігійних інституцій поки що не здатні компенсувати відомі конфліктогенні чинники міжцерковних відносин. Не подоланий православний розкол, втручання державного, політичного, зовнішнього церковного чинників у відносини між церквами та інші проблемні питання церковно-релігійного життя України створюють істотні ризики для збереження державного суверенітету й підтримки соціально-політичної стабільності в країні.

Список використаних джерел

1. **Арістова А.** Міжконфесійні відносини у формах їх вияву / А. Арістова // Українське релігієзнавство. – 2009. – Спецвип. 2. – С. 199 – 213.
2. **Глава УГКЦ** за те, щоб всі три Православні Церкви об'єднались, однак не впевнений, що цим повинна займатися держава. – Режим доступу : old.risu.org.ua/ukr/news/article;14703/ (08.03.2014).
3. **Доповідь** Парламентської Асамблеї Ради Європи щодо виконання Україною обов'язків та зобов'язань, у тому числі Резолюція ПАРЄ №1466 та Рекомендація ПАРС №1722 від 5 жовт. 2005 р. – Режим доступу : www.minjust.gov.ua/6782 (09.03.2014).
4. **Єленський В.** Протистояння в українському православ'ї як конфлікт ідентичностей / В. Єленський // Людина і світ. – 2000. – № 6. – С. 2 – 10.
5. **Звіт** про забезпеченість церков і релігійних організацій України культовими будівлями та приміщеннями, пристосованими під молитовні. – Режим доступу : risu.org.ua/php_uploads/files/articles/ArticleFiles_51768_Forma2_2013.pdf.
6. **Звіт** про мережу церков і релігійних організацій в Україні станом на 01.01.2013 р. / Державний департамент у справах національностей та релігій. – Режим доступу : risu.org.ua/ua/index/resources/statistics/ukr2013/51768/ (16.03.2014).
7. **Климов В.** Міжконфесійні відносини: стан і форми / В. Климов // Українське релігієзнавство. – 2008. – № 46. – С. 48 – 67.
8. **Климов В. В.** Тolerантність і міжконфесійні відносини в Україні / В. В. Климов // Українське релігієзнавство. – 2010. – № 53. – С. 11 – 19.
9. **Киридон А. М.** Держава – Церква – Суспільство: інверсна трансформація в Україні : монографія / А. М. Киридон. – Рівне : РІС КСУ, 2011. – 216 с.
10. **Колодний А. М.** Нинішній стан Православ'я України як вияв його історії / А. М. Колодний // Релігійна свобода. – К., 2003. – С. 80 – 84.
11. **Меморандум** християнських конфесій України про несприйняття силових дій у міжконфесійних взаєминах // Національна безпека і оборона.

– 2011. – № 1 – 2 (119 – 120). – С. 89.

12. **Моніторинг** релігійної свободи в Україні: особливий погляд на майнові питання : звіт з проекту за 2005 рік. – Режим доступу : www.old.risu.org.ua/freedom/analytics/report/05/ (16.03.2014).

13. **Церква** і суспільство в Україні: проблеми взаємовідносин (Аналітична доповідь УЦЕПД) // Національна безпека і оборона. – 2000. – № 10. – С. 29 – 40.

14. **Церковно-релігійна** ситуація і державно-конфесійні відносини в Україні: підсумки десятиліття, тенденції і проблеми : аналіт. доп. Центру Разумкова // Національна безпека і оборона. – 2011. – № 1 – 2 (119 – 120). – С. 2 – 78.

List of references

1. Aristova A. Mizhkonfesiini vidnosyny u formakh yikh vyiavu / A. Aristova // Ukrainske relihiieznovstvo. – 2009. – Spetsvyp. 2. – S. 199 – 213.
2. Hlava UHKTs za te, shchob vsi try Pravoslavni Tserkvy obiednalys, odnak ne vpevnenyi, shcho tsym povynna zaimatysia derzhava. – Rezhym dostupu : old.risu.org.ua/ukr/news/article;14703/ (08.03.2014).
3. Dopovid Parlamentskoi Asamblei Rady Yevropy shchodo vykonannia Ukrainou oboviazkiv ta zoboviazan, u tomu chysli Rezoliutsia PARIE № 1466 ta Rekomendatsia PARIE № 1722 vid 5 zhovt. 2005 r. – Rezhym dostupu : www.minjust.gov.ua/6782 (09.03.2014).
4. Yelenskyi V. Protystoiania v ukrainskomu pravoslavi yak konflikt identychnostei / V. Yelenskyi // Liudyna i svit. – 2000. – № 6. – S. 2 – 10.
5. Zvit pro zabezpechenist tserkov i relihiinykh orhanizatsii Ukrayny kultovym budivliamyta prymishchenniamy, prystosovanymy pid molytovni. – Rezhym dostupu : risu.org.ua/php_uploads/files/articles/ArticleFiles_51768_Forma2_2013.pdf.
6. Zvit pro merezhu tserkov i relihiinykh orhanizatsii v Ukraine stanom na 01.01.2013 r. / Derzhavnui departament u sprawakh natsinalnosti ta relihii). – Rezhym dostupu : risu.org.ua/ua/index/resources/statistics/ukr2013/51768/ (16.03.2014).
7. Klymov V. Mizhkonfesiini vidnosyny: stan i formy / V. Klymov // Ukrainske relihiieznovstvo. – 2008. – № 46. – S. 48 – 67.
8. Klymov V. V. Tolerantnist i mizhkonfesiini vidnosyny v Ukraine / V. V. Klymov // Ukrainske relihiieznovstvo. – 2010. – № 53. – S. 11 – 19.
9. Krydon A. M. Derzhava – Tserkva – Suspilstvo: inversna transformatsia v Ukraine : monohrafia / A. M. Kyrydon. – Rivne : RIS KSU, 2011. – 216 s.
10. Kolodnyi A. M. Nynishni stan Pravoslavia Ukrayny yak vyiav yoho istorii / A. M. Kolodnyi // Relihiina svoboda. – K., 2003. – S. 80 – 84.
11. Memorandum khristianskykh konfesii Ukrayny pro nespryiniattia slyovykh dii u mizhkonfesiynykh vzaiemynakh // Natsionalna bezpекa i oborona. – 2011. – № 1 – 2 (119 – 120). – S. 89.
12. Monitoryn relihiinoi svobody v Ukraine: osoblyvyyi pohliad na mainovi pytannia : zvit po proektu za 2005 rik. – Rezhym dostupu : www.old.risu.org.ua/freedom/analytics/report/05/ (16.03.2014).

13. Tserkva i suspilstvo v Ukraini: problemy vzaiemovidnosyn (Analytichna dopovid UTsEPD) // Natsionalna bezpекa i oborona. – 2000. – № 10. – S. 29 – 40.

14. **Tserkovno-relihiina** sytuatsia i derzhavno-konfesiini vidnosyny v Ukraine: pidsumky desiatylittia, tendentsii i problemy : analit. dop. Tsentr Razumkova // Natsionalna bezpекa i oborona. – 2011. – № 1 – 2 (119 – 120). – S. 2 – 78.

Надійшла до редколегії 25.07.14

УДК 502.45

Юрій ПАВЛУН

Національна академія державного управління
при Президентові України

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОМЕРЕЖІ: ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ СИСТЕМНОЇ ЦІЛІСНОСТІ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ

Розглядаються актуальні питання збереження системно-функціональної цілісності природного середовища України, пошуку нових напрямів збереження та відтворення біологічного різноманіття.

Ключові слова: національна екосистема, біологічне різноманіття, система цілісності, природна модель, екостабільність.

Юрий Павлун. Формирование национальной экосистемы: государственно-управленческие решения воспроизведения системной целостности природной среды Украины

Рассматриваются актуальные вопросы сохранения системно-функциональной целостности природной среды Украины, поиска новых направлений сохранения и воспроизведения биологического разнообразия.

Ключевые слова: национальная экосистема, биологическое разнообразие, системная целостность, природная модель, экостабильность.

Yuriy Pavlun. Formation of the national eco-net: state-administrative decisions of recreation of the system integrity of the nature environment of Ukraine

Actual issues of preservation of the system functional integrity of the nature environment of Ukraine, research of new ways of preservation and recreation of biological variety are considered.

Key words: national ecosystem, biological variety, system integrity, natural model, ecostability.